

Antonio Tabucchi

Tersyüz Oyunu

Çeviri: NEYYİRE GÜL İŞİK

♥ can
öykü

ANTONIO TABUCCHI

TERSÜZ
OYUNU

Il gioco del rovescio e altri racconti, Antonio Tabucchi

© 1981, Antonio Tabucchi

© 2016, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Bu eserin Türkçe yayın hakları The Wylie Agency (UK) Ltd. aracılığıyla alınmıştır.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: Nisan 2016, İstanbul

Bu kitabın 1. baskısı 1 000 adet yapılmıştır.

Editör: Nükhet Polat

Düzeltili: Mert Tokur

Mizanpaj: Bahar Kuru Yerek

Kapak tasarımı: Utku Lomlu / Lom Tasarım (www.lom.com.tr)

Kapak baskı: Azra Matbaası

Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi D Blok 3. Kat No: 3-2

Topkapı-Zeytinburnu, İstanbul

Sertifika No: 27857

İç baskı ve cilt: Ayhan Matbaası

Mahmutbey Mah. Devekaldırımı Cad. Gelincik Sokak No: 6 Kat: 3 Güven İş

Merkezi, Bağcılar, İstanbul

Sertifika No: 22749

ISBN 978-975-07-3197-6

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com/9789750731976

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 31730

ANTONIO TABUCCHI

TERSÜZ
OYUNU

ÖYKÜ

İtalyanca aslından çeviren

Neyyire Gül Işık

♥can

Antonio Tabucchi'nin Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

Damasceno Monteiro'nun Kayıp Başı, 1998

Hint Gece Müziği, 2000

Ufuk Çizgisi, 2000

Gittikçe Geç Olmakta, 2002

Fernando Pessoa'nın Son Üç Günü, 2005

Pereira İddia Ediyor, 2005

Düşler Düşü, 2006

Önemi Olmayan Küçük Yanlış Anlamalar, 2006

Tristano Ölürken, 2006

Requiem, 2007

Zaman Hızla Yaşlanıyor, 2011

Isabel İçin: Bir Mandala, 2015

Yolculuklar ve Öteki Yolculuklar, 2016

ANTONIO TABUCCHI 1943'te İtalya'nın Pisa kentinde doğdu. Romanları, öyküleri, denemeleri ve oyunları ile Avrupa edebiyatının seçkin yazarları arasında yer aldı. Fernando Pessoa'nın yapıtlarının İtalyanca basımlarının editörlüğünü de üstlendi. Kitapları kırktan fazla dile çevrildi. Bazı romanları beyazperdeye ve sahneye uyarlandı. Tabucchi, İtalya'da "Pen Kulübü", "Campiello" ve Viareggio-Répacı", Fransa'da "Prix Méditerranée", Yunanistan'da "Aristeion", Almanya'da Leibniz Akademisi'nce verilen "Nossack", Avusturya'da "Avrupa Edebiyatı için Avusturya Devlet Ödülü", İspanya'da "Hidalgo" ve Asturias Prensi'nce verilen basın özgürlük ödülü "Francisco Cerecedo" gibi saygın ödüllere değer görüldü. Avrupa'nın önde gelen gazeteleri ve kültür dergilerine yazılar yazdı. Uluslararası Yazarlar Parlamentosu'nun kurucuları arasındadır. 2012'de Lizbon'da öldü.

NEYYİRE GÜL IŞIK, Ankara'da doğdu. Yükseköğrenimini Floransa Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü'nde tamamladı. İÜ Edebiyat Fakültesi'nde İtalyan Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı ile İspanyol Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nda öğretim üyeliği yaptı. Ortega y Gasset, Italo Svevo, Blasco Ibáñez, A. Muñoz Molina, Juan Goytisolo, Leonardo Sciascia, Italo Calvino, Curzio Malaparte, Antonio Tabucchi gibi yazarların eserlerini dilimize kazandırdı. Yaşar Kemal'in *Sarısıcak* adlı kitabını İspanyolcaya çevirdi; *İspanya: Bir Başka Avrupa* adlı bir kitap yayımladı. Halen Madrid Complutense Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde Türk Dili ve Edebiyatı dersleri veriyor.

İÇİNDEKİLER

Sunuş	11
İkinci Baskıya Önsöz	15
TERSYÜZ OYUNU	
Tersyüz Oyunu	19
Casablanca'dan Mektup	39
Tiyatro	57
Cumartesi İkindileri	73
Görkemsiz Gatsby	99
Dolores Ibarruri Acı Gözyaşları Döküyor	119
Göksel Cennet	129
Sesler	157
BAŞKA ÖYKÜLER (1981-1985)	
Cheshire Kedisi	171
Avarelik	179
Olympia'da Bir Gün	193

TERSYÜZ OYUNU

*Le puéril revers des choses*¹

Lautréamont

1. (Fr.) Şeylerin çocuksu tersi. (Ç.N.)

TERSYÜZ OYUNU

1.

Maria do Carmo Meneses de Sequeira öldüğü sırada, ben Prado Müzesi'nde Vélazquez'in *Nedimeler* tablosunu seyretmekteydim. Bir temmuz öğlesiydi ve ben onun ölmekte olduğunu bilmiyordum. Saat on ikiyi çeyrek geçeye kadar durup tabloyu seyrettim, sonra dipteki figürün yüz ifadesini belleğime kazımaya çalışarak ağır ağır dışarı çıktım, hiç unutmuyorum, Maria do Carmo'nun şu sözleri vardı aklımda: Tablonun anahtarı dipteki figürdedir, bu bir ayna oyunudur, bir tersyüz oyunu; bahçeyi geçtim ve Puerta del Sol'e kadar otobüse bindim, öğle yemeğini otelde yedim, buz gibi bir *gazpacho*¹ ile meyve, ardından öğle sıcağını odamın loşluğunda atlatmak için gidip yat-tım. Saat beşe doğru telefonun çalmasıyla uyandım ya da uyanmadım, uyku ile uyanıklık arası tuhaf bir haldeydim, dışarıda kentin trafiği vızıldıyordu, odamda da klima vızıldıyordu ve benim bilincimde o, alacakaranlıkta Tejo Nehri'nin ağzında bir yakadan öbürüne giden ufak bir römorkörün vızıltısıydı, Maria do Carmo ile ben de durmuş onu seyrediyorduk. Lizbon'dan arıyorlar, dedi santral memuresinin sesi, ardından hat bağlantısının tıkırtısını işittim, bir erkek sesi, heyecansız ve kısık, adımını sordu,

1. İspanyol mutfağına özgü bir soğuk çorba çeşidi. (Y.N.)

sonra dedi ki: Ben Nuno Meneses de Sequeira, Maria do Carmo ögleüzeri öldü, cenazesi yarın saat on yedide, sizi son arzusunu yerine getirmek için arıyorum. Telefondan bir tık sesi geldi ve ben, alo alo, dedim. Telefonu kapattılar beyefendi, dedi santral memuresi, konuşma kesilmiş durumda. Gece yarısı kalkan Lusitania Ekspresi'ne bindim. Yanıma yalnız elzem birkaç parça eşyayla ufak bir valiz almış, resepsiyondan odamı iki gün süreyle tutmalarını rica etmiştim. İstasyon o saatte neredeyse ıssızdı. Kuşet rezervasyonu yapmamıştım, kondüktör beni konvoyun ta ucundaki bir kompartımana götürdü, içinde bir yolcu daha vardı, irikiyim bir bey, horul horul uyuyordu. Kısmete rıza, kendimi uykusuz bir geceye hazırladım ama öngördüğümün aksine Talavera de la Reina dolaylarına değin deliksiz bir uyku çektim. Sonra uyandım, kıpırdamadan yattığım yerden, karanlık pencereden Ekstremadura'nın karanlık ıssızlığını seyre daldım. Önümde Maria do Carmo'yu düşünecek uzun saatler vardı.

2.

Saudade,¹ demişti Maria do Carmo, bir sözcük değildir, bir ruh durumudur, sadece Portekizliler duyumsayabilir onu; çünkü duyumsadıklarını anlatmak için bu sözcüğü bulmuşlardır, böyle demişti büyük bir şair. Sonra da Fernando Pessoa'dan dem vurmaya başlamıştı. Akşam saat altıya doğru onu Rua das Chagas'taki evinden almaya uğramıştım, beni bir pencerenin gerisinde bekle-

1. (Port.) Melal, melankoli; bir şeyin ya da kişinin yokluğunda duyumsanan derin özlem ve üzüntü. (Ç.N.)

miş, Largo Camões'e saptığımı görür görmez konağın ağır kapısını açmıştı, Rua dos Fanqueiros ve Rua dos Do-uradores boyunca gezine gezine limana doğru inmiştik, Fernando'nun sokaklarından geçiyoruz, demişti, buralar Bernardo Soares'in en sevdiği yerlerdi, Lizbon kentinde muhasebeci yardımcısıydı, yazarın tanımıyla, "yarı dış kimliği"ydi¹, bütün o metafiziğini burada, bu berber dükkânlarında geliştiriyordu. O saatte aşağı kesim Baixa telaşlı, şamatacı bir kalabalıkla tıklım tıklım olurdu, denizcilik şirketlerinin büroları ve ticarethaneler gişelerini kapatırlardı, tramvay duraklarında uzun kuyruklar oluşurdu, ayakkabı boyacılarının ve gazete dağıtıcılarının bağrıışmaları çınlardı. Rua da Prata'nın keşmekeşine dalmış, Rua da Conceição'yu geçerek apak, hüzünlü Terreiro do Paço'ya² doğru inmiştik, işten eve dönenlerle tıklım tıklım ilk vapurlar Tejo'nun öbür yakasına doğru palamarları alırlardı. Burası artık Álvaro de Campos'un³ bölgesi, demişti Maria do Carmo, birkaç sokak içinde Pessoa'nın bir takma adından öbürüne geçtik bile.

O saatte Lizbon'un ışığı nehrin ağzına yakın beyaz, tepelerde pembemsi olurdu, 18. yüzyıldan kalma yapılar bir yağlı boya tabloyu andırırdı ve Tejo'nun sularında bin bir tekne oynayırdı. İlk iskelelere doğru ilerlemiştik, hani Álvaro de Campos'un hiç kimseyi beklememeye gittiği iskeleler, demişti Maria do Carmo ve bana "Denize Öv-

1. Fernando Pessoa, Yunancadan gelen, yazılışları aynı telaffuzları ve anlamları ise farklı olan sözcüklere işaret eden *heteronym* kavramını hayali yazarlarını betimlediği "çoklu kimlik", *semi-heteronym*'i de "yarı dış kimlik" anlamında kullanmıştır. Bernardo Soares de Pessoa'nın *semi-heteronym*'lerinden biridir; şair, en önemli düzyazı yapıtını onun adıyla imzalamıştır. (Y.N.)

2. (Port.) Saray Meydanı, bugünkü adıyla Praça do Comércio (Ticaret Meydanı). (Y.N.)

3. Fernando Pessoa'nın kullandığı bir başka *heteronym*. Antonio Tabucchi bir Paris yolculuğu sırasında Lyon Garı'nda bir bankın üstünde onun şiir kitabını bulmuştu. (Ç.N.)

gü”den birkaç dize söylemişti, hani ufak bir geminin silüetinin ufukta belirmediği ve Campos’un göğsünün içinde bir çarkın dönmeye başladığını hissettiği pasaj. Alacakaranlık kentin üstüne çökmeye başlamış, ilk ışıklar pırıldamıştı, Tejo yanardöner yansımalarla parlıyordu, Maria do Carmo’nun gözlerinde derin bir hüznün okunuyordu. Sen herhalde bunu anlayamayacak kadar gençsin, senin yaşadığın ben de anlamazdım; yaşamın, çocukluğumda Buenos Aires’te oynadığım bir oyuna benzediği aklımdan geçmezdi, Pessoa’nın bir dâhi oluşunun nedeni şeylerin *tersini*, gerçek ve düşlenen şeylerin tersini anlamış olmasıdır, bir *juego del revés*’tir¹ onun şiiri.

3.

Tren durmuştu, pencereden ufak sınır kentinin ışıkları görünüyordu, yol arkadaşımın yüzünde apansızın ışıkla uyanan birinin şaşkınlığı ve sersemliği vardı, polis pasaportumu dikkatle inceledi, ülkemize sık geliyorsunuz, dedi, sizi bu denli ilgilendiren nesi var acaba? Barok şiiri, diye yanıtladım. Nesi dediniz? diye mırıldandı. Bir hanımefendi, dedim, acayip adlı bir hanımefendi, Violante do Céu². Güzel mi bari? diye sordu muzipçe. Kim bilir, dedim, üç yüzyıl önce ölmüş, bütün ömrü de manastırda geçmiş, bir rahibeymiş. Polis başını salladı, sinsi sinsi bıyığını sıvazladı, giriş damgasını basıp pasaportumu uzattı. Siz İtalyanların işi gücü dalga geçmek, dedi, Toto’yu sever misiniz? Seve-

1. (İsp.) Tersyüz oyunu. (Ç.N.)

2. 17. yüzyıl Portekiz barok şiirinin önemli temsilcilerinden olan bir Lizbonlu rahibe. (Ç.N.)

rim, hem de çok, dedim, ya siz? Ben hiçbir filmini kaçırmadım, dedi, Alberto Sordi'den daha çok severim.

Bizimki kontrol edilecek son kompartımandı. Kapı gürültüyle kapandı. Birkaç saniye sonra biri perondan bir fener salladı, tren yola düzüldü. Işıklar yeniden söndü, yalnızca mavimsi bir ampul kaldı, gecenin körüydü, hayatımda nice kez yaptığım gibi Portekiz'e gırıyordum¹, Maria do Carmo ölmüştü, garip bir duyguya kapılmıştım, sanki yukarılarda bir yerden, bir başka beni seyreden gibiydim, bir temmuz gecesi, yarı karanlık bir tren kompartımanında, bir yabancı ülkeye giriş yapıyordum, iyi tanıdığım ve şimdi ölmüş olan bir kadını görmeye gidiyordum. Ömrümde hiç hissetmediğim bir duyguydu ve şeylerin tersiyle bir ilişkisi olduğu düştü aklıma.

4.

Oyun şöyleydi, demişti Maria do Carmo, dört-beş çocuk halka olurduk, aramızda sayışırdık, birimize ortada durmak düşerdi, halkadan istediği birini seçip ona bir sözcük önerirdi, gelişigüzel bir sözcük, örneğin *mariposa*², o da hemen sözcüğü tersinden söylemek zorundaydı ama üzerinde düşünmeden; çünkü beriki bir-iki-üç-dört-beş diye sayardı, beşte kazanmış sayılırdı ama zamanında *asopiram* demeyi becerirsen ortaya sen geçerdin, istediğin birine istediğin sözcüğü sen önerirdin.

1. Antonio Tabucchi tam bir Portekiz tutkunudur; Siena Üniversitesi'nde Portekiz dili ve edebiyatı dersleri vermiş ve iki yıl süreyle Lizbon'daki İtalyan Kültür Merkezi'nin müdürlüğünü yapmıştır. (Ç.N.)

2. (İsp.) Kelebek. (Ç.N.)

Tabucchi'nin *Tersyüz Oyunu*'nu oluşturan öyküler ilk bakışta birbirinden bir hayli farklı gibidir. Öykü kişileri farklı mekânlarda, farklı zamanlarda, farklı güzergâhlarda hareket eder. Ancak yan yana getirilmiş bu dünyaların "kahraman"larını birleştiren bir nokta vardır: Bu kişilerin kendilerini çevreleyen dünyayla kurdukları ilişki; geçmişleri, bellekleri, sanrıları, hayal güçleri, düş kırıklıkları tarafından belirlenir. Tam da bu ilişki biçimi nedeniyle perspektifler yer değiştirir, görünen şeyler görmezlikten gelinir ya da olmayan şeyler varmışçasına hareket edilir.

"Hayatın önceden kestirilemeyen koşulları sonucu, belli bir şeyin 'öyle' olmakla birlikte, aynı anda başka türlü de olduğu" bir evrendir anlatılan. Yazarın bir öykü kişisine söylediği gibi bir "tersyüz oyunu"dur bu: "Gerçek" denilen şeye dair bir arayışın usulca eşlik ettiği, okurun da dahil edildiği bir oyun. Ne var ki Tabucchi'nin ustaca kurguladığı belirsizlikler evreninde, bilinçli ya da bilinçsizce gerçekleşen bu arayışlarda somut ile soyut, şimdi ile geçmiş, "sen" ile "ben" giderek daha fazla birbirine doğru akar; ta ki "gerçek", çoğul olasılıklar evrenindeki ulaşılmaz konumunu alana dek.

Kapak resmi: Diego Velázquez

☞ canyayinlari.com ✈ twitter.com/canyayinlari f facebook.com/canyayinevi

ISBN: 978-975-07-3197-6

9 789750 731976